

Nr 807.

Av herr **Bengtsson i Norup m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 241, med förslag till lag om domkapitel m. m.

Enligt av sakkunniga den 25 juli 1935 avgivet betänkande med förslag till lag om domkapitel m. m. skulle domkapitlen sammansättas på följande sätt: biskop, domprost, stiftssekreterare, en av stiftets präster vald präst, två av ombud för pastoraten i stiftet valda lekmän ävensom i stift, varest teologisk fakultet finnes, två av fakultetens professorer samt i övriga stift en av Konungen förordnad ledamot, som ådagalagt lärdom i teologiska eller humanistiska ämnen. Något olika skulle domkapitlen i Stockholm och Visby sammansättas.

Propositionen har emellertid gjort ändring i detta förslag på det sättet, att stiftssekreterare icke ansetts böra ingå såsom ledamot och att pastoraten genom val allenast skulle insätta en ledamot, medan däremot en lekman skulle av Konungen utses.

Den sammansättning, som propositionen givit domkapitlen, synes oss innebära en avsevärd försämring i jämförelse med de sakkunnigas förslag.

En organisation med de vittgående administrativa befogenheter, som domkapitlen hava sig anvisade inom landets förvaltning, synes icke kunna undvara en lagkunnig ledamot, som genom sin ledamotställning sålunda bliver ansvarig för de avgöranden, domkapitlen fatta. Först härigenom synes oss garanti skapas för att den lagstiftning, som reglerar domkapitlens förvaltningsområde, bliver tillämpad i avsedd riktning. Domkapitlens nya sammansättning, där flertalet ledamöter utses för vissa bestämda tidsperioder, utesluter icke farhågan för att de i mångt och mycket synnerligen besvärliga författningar och den under tidernas lopp i avsaknad å lagstiftning bildade praxis inom detta förvaltningsområde bliva förbisedda. Av i ärendet hörda myndigheter över de sakkunnigas förslag hava allenast domkapitlen i Strängnäs och Växjö samt centralstyrelsen för allmänna svenska prästföreningen avstyrkt förslaget om att stiftssekreteraren skulle inträda såsom ledamot i domkapitlet. Övriga landets kyrkliga myndigheter samt kammarkollegiet och statskontoret ävensom styrelsen för svenska landskommunernas förbund hava däremot på denna punkt icke haft någon erinran att göra. Det torde vara svårt att förbigå dessa ansvariga myndigheters avgivna yttranden i en så vital fråga för det nya domkapitlets sammansättning.

Det synes oss ligga i en lokal kyrklig myndighets natur att den i görigaste mån skall vara anknuten till stiftets kyrkliga förhållanden. Först härigenom kan förtroende uppstå mellan de kyrkliga intressena och den lokala myndigheten. Det nya domkapitlet har härtill en möjlighet genom de av pastoraten valda ledamöterna i detsamma. De lokala kyrkliga intressenas inflytande på förvaltningen bör därför stärkas, så att båda lekmännen i enlighet med de sakkunnigas förslag men i motsats till propositionen komme att utses av pastoraten. I allmänhet hava också de avgivna yttrandena över förslaget gått i den riktning, att lekmännen böra utses genom pastoratens val.

Under hänvisning till vad vi sålunda anført få vi hemställa,
att riksdagen i avseende å domkapitlens sammansättning
måtte besluta i enlighet med de av de sakkunniga härför
föreslagna grunderna.

Stockholm den 29 april 1936.

Sv. Bengtsson,
Norup.

Axel Pehrsson,
Bramstorp.

Gustaf Andersson
i Rasjön.

P. M.

angående stiftssekreterarens ledamotskap av domkapitlet.

Innehållsförteckning.

Historisk återblick	sid.	3
Skäl för stiftssekreterarens ledamotskap av domkapitlet	»	5
Invändningar mot sådant ledamotskap	»	7
Allmänna anmärkningar mot domkapitelsreformen, berörande stiftssekreterarens ställning	»	10

A. Återblick på konsistorienotarie-stiftssekreteraretjänstens utveckling.

Beträffande tiden före 1928 finnes i Kungl. Maj:ts proposition nr 102 till 1928 års riksdag ang. lönereglering för domkapitlens befattningshavare å sid. 11 följande redogörelse för tjänsteförhållandena:

»Konsistorienotariens ställning och tjänsteåligganden hava icke blivit genom författning närmare reglerade. I förordningen den 11 februari 1687 huru med rättegång uti domkapitlen skall förhållas ävensom i åtskilliga till komplettering av denna författning under 1700-talet och början av 1800-talet utfärdade Kungl. brev och förordningar lämnas vissa speciella föreskrifter om hans tjänsteåligganden: han skall t. ex. mottaga handlingar, föra diaries, ansvara för uppburna medel och underskriva protokollet vid domkapitlens sessioner d. v. s. fullgöra funktioner, som till största delen för närvarande tillkomma registratorer, aktuarier, notarier och andra tjänstemän i den förutvarande första normalgraden. Vidare torde förtjäna framhållas, att 1687 års förordning utgår ifrån att en av domkapitlets ledamöter skall såsom »decanus consistorii» hjälpa notarien med den mera maktpåliggande protokollföringen samt med författandet av viktiga expeditioner m. m. (§ 10), ävensom att samma förordning förutsätter, att preses själv »andraget» ärendena i konsistoriet (§ 9). I praxis, som dock synes hava utvecklat sig något olika i skilda stift, har konsistorienotariens ställning sedan lång tid tillbaka varit en helt annan, i det att han *dels* vid sin sida fått biträden av olika slag, som övertagit huvudparten av det mindre kvalificerade arbetet, *dels ock* kommit att svara för beredningen av flertalet ärenden och formuleringen av de flesta besluten. Med andra ord kan saken uttryckas så, att han praktiskt taget ensam bär ansvaret för den så att säga kanslimässiga delen av handläggningen av de ärenden, som avgöras av domkapitlen. De naturliga konsekvenserna av denna utveckling — skyldighet för notarien att föredraga ärendena vid domkapitlens sammanträden och framlägga förslag till beslut, yttranderätt vid sessionerna samt rätt att få sin mening antecknad till protokollet — har man dock ännu ej dragit. Det kan därför befaras, att notariens juridiska sakkunskap och författningskunskap samt den speciella kännedom om förhållandena i stiftet, han kan hava förvärvat, icke komma så till sin rätt som önskligt vore.»

Departementschefen fortsatte:

»För egen del hyser jag den uppfattningen, att det kommer att lända till bättnad för domkapitlens arbete, om konsistorienotarien *dels* blir skyldig föredraga ärendena med undantag av dem, vilka biskopen prövar lämpligt att själv föredraga eller för föredragning överlämna till någon av domkapitlets ledamöter, *dels ock* erhåller yttrande- och reservationsrätt vid behandling av samtliga ärenden.»

Konsistorienotarietjänsterna innehades tidigare nästan undantagslöst av präster. Andra behörighetsvillkor funnos ursprungligen icke föreskrivna

än, att »till notarieämbetet skulle ingen tagas, som icke är därtill tjänlig och duglig». I och med arbetets tillväxt och arbetsuppgifternas förskjutning in på det juridiskt-administrativa området blev emellertid behovet av juridiskt utbildad och administrativt förfaren arbetskraft allt mer trängande. Det tillgodosågs omsider, då i samband med 1902 års lönereglering uppställdes såsom kompetensfordran för erhållande av notarietjänst avlagd examen, berättigande till inträde i rikets rättegångsverk, samt dessutom förfarenhet i domarevärv.

Vid behandling — i ovannämnda proposition — av frågan om kompetensfordringar för stiftssekreteraretjänsten yttrade departementschefen, därvid berörande jämväl tjänstgöringsförhållandena, följande:

»Hos domkapitlen föreligga ofta till behandling frågor, för vilkas riktiga bedömande och avgörande kräves juridisk sakkunskap och erfarenhet. Detta är fallet icke blott i avseende på domkapitlens dömande verksamhet utan även beträffande de talrikt förekommande besvärsmålen. Vidare ha domkapitlen enligt gällande bestämmelser i avseende på de ecklesiastika boställena en del uppgifter, som äro av rent juridisk innebörd. Domkapitlen äga sålunda att tala och svara för ifrågavarande boställen.

Även inom andra delar av domkapitlens förvaltningsområde är ofta — särskilt då det gäller att tolka och tillämpa hithörande ej sällan ganska invecklade författningsbestämmelser — juridisk kunskap önskvärd för ärendenas behöriga handläggning. Då såsom regel ingen av domkapitlets ledamöter har juridisk utbildning, måste det därför anses nödvändigt, att konsistorienotarien, på vilken, såsom praxis utvecklat sig, ansvaret för så gott som alla ärendens beredning vilar, är i besittning av erforderlig juridisk insikt och rutin. Såsom oundgängligt kompetensvillkor för stiftssekreterare synes således böra uppställas, att vederbörande avlagt sådana kunskapsprov, som äro föreskrivna för utövande av domarämbete. Att äga förfarenhet i domarevärv är givetvis en god merit för en blivande stiftssekreterare, men det synes ej nödigt att uppställa domartjänstgöring såsom villkor för behörighet. Även genom tjänstgöring i administrativa verk torde den nödiga praktisk-juridiska erfarenheten och författningskännedomen kunna förvärfvas.»

Tjänstgöringens art beröres ävenledes av departementschefen i hans yttrande (sid. 28 och följ.) rörande lönegradsplaceringen, där det heter:

»Vid bestämmande av lönegrad för viss tjänst torde i första hand de krav, som ställas på innehavaren med hänsyn till de honom åliggande arbetsuppgifternas art och omfattning vara av avgörande betydelse.

Då det nu gäller att fatta ståndpunkt till frågan om konsistorienotarierernas eller, för att använda den av mig föreslagna benämningen, stiftssekreterarnas lönegradsplacering, må det villigt erkännas, att på innehavarna av dessa tjänster måste, såsom framgår av det förut sagda, ställas jämförelsevis höga fordringar. Konsistorierna äro nämligen, på grund av sin egendomliga sammansättning och sina säregna arbetsformer, för sin verksamhet och arbetsresultatet i hög grad beroende av att stiftssekreterarna innehava icke blott erforderliga kvalifikationer i avseende på juridisk sakkunskap och förfarenhet på det administrativa området utan även besitta stor duglighet och arbetsförmåga. Ehuru de krav, som sålunda på grund av förhållandena måste ställas på dessa tjänstemän, tala för att placera dem i en jämförelsevis hög lönegrad, kan jag likväl icke, så länge de ej äro bisittare i konsistorierna, för någon av dem förorda ett överskridande av den av statskontoret föreslagna lönegraden B 28.»

Av sist återgivna yttrande framgår, att tanken på ledamotskap av domkapitlet för stiftssekreteraren ej varit främmande för departementschefen. Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts löneregleringsproposition med vissa ändringar.

Därefter utfärdade Kungl. Maj:t den 22 juni 1928 ny stat för domkapitlens expeditioner, enligt vilken stat stiftssekreterarna vid domkapitlet i Uppsala, Lund och Luleå placerades i lönegrad B 28 samt övriga stiftssekreterare i lönegraden B 27 med undantag av stiftssekreteraren vid domkapitlet i Visby, som hänfördes till lönegraden B 24.

Den 22 juni 1928 utfärdade Kungl. Maj:t vidare kungörelse angående antagande av befattningshavare vid domkapitlens expeditioner m. m. Såsom behörighetsvillkor för stiftssekreteraretjänst uppställdes däri avläggande av sådana kunskapsprov, som äro föreskrivna för utövande av domarämbete.

Den 5 juni 1931 utfärdade Kungl. Maj:t arbetsordning för domkapitlens expeditioner, därvid fastslogs som regel att stiftssekreteraren skulle föredraga på domkapitlets handläggning ankommande ärenden samt berättigades stiftssekreteraren att delta i domkapitlets överläggningar med rätt för honom att, då beslutet ej överensstämde med av honom uttalad mening, anteckna denna till protokollet.

B. Skäl för förbindande med stiftssekreteraretjänsten av ledamotskap av domkapitlet.

Utvecklingen har alltså fört fram stiftssekreteraren till synnerligen viktiga tjänsteuppgifter då, såsom ovan framhållits, ansvaret för så gott som alla ärendens beredning och föredragning åvilar honom, eventuellt med biträde av annan tjänsteman å expeditionen. Utvecklingen är fullt förklarlig, då domkapitlens arbetsuppgifter undan för undan hastigt ökats både kvantitativt och kvalitativt. Den sammanhänger även med domkapitlens särregna organisation. Sagda myndigheter liksom stiftsnämnderna förete nämligen i fråga om organisationen avvikelser från andra ämbetsmyndigheter, så till vida att ledamöterna — med undantag för biskopen och i stiftsnämnden jämväl sekreteraren — inneha ledamotskapet såsom ett mindre uppdrag vid sidan av annat levnadskall, för vilket de utbildats och som lägger beslag på deras tid och arbetskraft, samt att för ledamotskap i domkapitel icke äro föreskrivna några särskilda kompetensfordringar, fastän det här gäller mycket betydelsefulla uppgifter inom en viktig förvaltningsgren. Detsamma är nämligen förbundet med ledamotens från domkapitlet fristående huvudtjänst, vid vars tillsättande dock ingen hänsyn tages till vederbörandes lämplighet såsom domkapitelsledamot.¹ Stiftssekreteraren — liksom den övriga expeditionspersonalen — är däremot anställd uteslutande för domkapitelsarbetet — nu jämväl för stiftsnämndsarbetet — och hans utbildning är också avpassad just för dessa arbetsuppgifter vilka, förutom rent judiciella sådana, till största delen äro av administrativ art, och därför, här såsom vid andra förvaltande verk, i främsta rummet kräva författningskännedom (här kännedom om den omfattande,

¹ En domkapitelsledamot har i ett yttrande över domkapitelsreformen, betecknande nog, kallat dessa ledamöter »en sorts nämndemän i ett domkapitel».

mångskiftande och ofta invecklade ecklesiastika lagstiftningen), administrativ erfarenhet och rutin. Det säger sig självt, att under sådana förhållanden det huvudsakliga arbetet kommer att vila på tjänstemännen.

Genom beredningen av ärenden förvärvar och stiftssekreteraren en sakkännedom, som ledamöterna i regel icke äro i tillfälle att tillägna sig. På så sätt och då hans juridiska sakkunskap icke kan undvaras, när det gäller domkapitlets dömande verksamhet eller administrativa besvärsmåls avgörande, kommer han, som tillika är expeditionens överblickande och sammanhållande kraft, att intaga en synnerligen viktig post i förvaltningsorganisationen.

Man har emellertid hittills icke givit stiftssekreteraren en efter de förändrade förhållandena fullt svarande ställning eller sört för, att hans sakkunskap verkligen kommer till sin rätt. Såsom ovan framhållits, har dock den rent passiva ställning, som lagföreskrifterna tidigare anvisade konsistorienotarien, genom 1928 års lönereglering och 1931 års arbetsordning förbytts i en mera aktiv ställning genom tillerkännande åt stiftssekreteraren av yttrande- och »reservations»-rätt samt åläggande av föredragnings-skyldighet. Denna förstärkning av ställningen är emellertid icke tillfyllest, om man vill ha full garanti för att stiftssekreterarens sakkunskap verkligen tillvaratages och beaktas. Den är ej heller ägnad att helt förebygga passivitet från tjänstemannens sida, enär denne ej har något direkt utan blott indirekt inflytande på och ansvar för ärendenas avgörande. I sådant syfte fordras, att stiftssekreteraren genom ledamotskap får möjlighet att bättre än nu göra sin mening gällande samt att han genom ledamotskapet blir fullt medansvarig för förvaltningen och får ökat intresse. Ur saklig synpunkt bedömt kan det därför icke vara annat än till gagn för verksamheten, att den juridiskt-administrativa sakkunskapen genom stiftssekreteraren såsom ansvarig ledamot representeras i domkapitel och stiftsnämnd samt att därigenom ökad tyngd gives åt stiftssekreteraretjänsten. Och då önskemålet med avseende å stiftsnämnden redan realiserats, så synes det — för avhjälpande jämväl beträffande domkapitlet av den nu uppvisade svagheten i förvaltningssystemet — självfallet, att stiftssekreteraren i samband med domkapitlens reformering blir ledamot jämväl av domkapitlet.

En utblick å statsförvaltningen, varvid länsstyrelserna framstå såsom förvaltningsorgan med närmast jämförliga förvaltningsuppgifter, ger vid handen, att det juridiskt-administrativa inslaget visat sig icke blott synnerligen väl hålla måttet utan även vara den bärande hörnstenen i förvaltningen. Vid detta förhållande skulle det vara högst förvånande, om saksäget verkligen vore sådant, att enbart inom domkapitelsorganisationen trots dess mångahanda förvaltningsbestyr den administrativa sakkunskapen borde intaga en mera undanskjuten plats.

För ledamöterna, som givetvis ej kunna i detalj sätta sig in i alla ärenden, måste det även, liksom ock för det allmänna, ovedersägligen framstå såsom ett trygghetsmoment att veta, att stiftssekreteraren — den i förvaltningsbestyren bäst initierade — genom ledamotskapet bindes till fullt ansvar för besluten och förvaltningen i övrigt.

Man bör härvid icke heller förbise den gynnsamma återverkan, som en förstärkning av stiftssekreterarens ställning skulle medföra i fråga om tjänstens rekrytering, då den förbättrade ställningen otvivelaktigt skulle göra dessa tjänster mera begärliga. På så sätt och genom en något förhöjd löneställning skulle till fromma för förvaltningsmyndigheten och dess verk-

samhet kunna skapas garanti för erhållande av välkvalificerade chefs-tjänstemän vid domkapitlens expeditioner.

Något »tjänstemannavälde» avses härmed ingalunda, blott beredande, såsom ovan berörts, av tillräckligt utrymme för den administrativa sakkunskapen, varvid likhetstecken icke bör — såsom ofta sker — sättas mellan denna och formalism och byråkratism. Det vore även att misskänna ledamöternas kvalifikationer att tro, att de icke skulle kunna avvisa ett *obehörigt* tjänstemannainflytande eller byråkratiska tendenser.

Med hänsyn till ovan lämnade redogörelse för saksförhållandena framstår det blott såsom en naturlig avslutning på den undan för undan skedda utvecklingen av stiftssekreteraretjänsten från en relativt obetydlig tjänst till en huvudfaktor i domkapitelsarbetet, att stiftssekreteraren beredes plats såsom ledamot av domkapitlet.

Att döma av Kungl. Maj:ts ovan återgivna uttalande i löneregleringspropositionen samt av direktiven till 1934 års domkapitelssakkunniga synes man icke heller på högsta ort stå främmande för tanken på stiftssekreterarens ledamotskap i domkapitlet.

1934 års domkapitelssakkunniga hava ock föreslagit, att stiftssekreteraren skall inträda såsom ledamot av domkapitlet såsom innebärande den lämpligaste utvägen att tillföra kapitlet den behövliga juridiska och administrativa sakkunskapen.

C. Framställda invändningar mot förslaget om stiftssekreterarens ledamotskap av domkapitlet.

De sakkunnigas förslag om stiftssekreterarens ledamotskap av domkapitlet synes ha rönt gillande av det övervägande flertalet hörda myndigheter. På några håll har det däremot blivit emotsagt.

Visserligen torde de framförda invändningarna redan vara vederlagda genom de sakkunnigas motiv till sitt förslag eller genom de skäl, som ovan andragits för stiftssekreterarens ledamotskap, men en sammanfattning och ett närmare skärskådande av motskälen torde dock vara på sin plats.

Härvid må först såsom en allmän reflexion framhållas, att ett grundfel hos kritiken på denna punkt synes vara att man icke velat gå till botten med problemet, ej velat se saken s. a. s. inifrån — från domkapitelsarbetets synpunkt — utan stannat vid vissa yttre lämplighetsskäl och, blind för den försiggångna utvecklingen, låtit leda sig av en slentrianmässig syn för saken eller av en ingrodd motvilja mot tjänstemannainflytandet eller ock av en ren maktsynpunkt.

Kända invändningar äro följande:

1. *Ledamot, representerande den juridisk-administrativa sakkunskapen i domkapitlet obehövlig.*

Såsom stöd för en sådan mening har framhållits, att behovet av dylik sakkunskap är tillgodosett genom den ställning såsom föredragande med reservationsrätt, som stiftssekreteraren nu intager.

Denna ståndpunkt, som vid första påseendet kan förefalla acceptabel, befinnes emellertid vid närmare undersökning vara kortsynt och grund.

Såsom här ovan påvisats (sid. 4—5) är nämligen en dylik ställning ingalunda tillfyllest, om man verkligen vill ha garanti för att stiftssekreterarens sakkunskap verkligen kommer till sin rätt och *mot* passivitet hos tjänste-

mannen. Man har också helt förbisett tvenne rent sakliga synpunkter, nämligen, att cirka 80 à 90 % av domkapitelsarbetet utgöres av ärenden av juridiskt-administrativt slag, som på andra motsvarande håll handläggas av tjänstemanna-ledamöter av vederbörande verk, ävensom att det vid den planerade reformeringen av kapitlet gäller att få fram en så funktionsduglig styrelse som möjligt. Sett ur sådan synpunkt måste det framstå såsom ett påfallande misstag att lämna denna mest dominerande sida av domkapitelsarbetet utan ansvarig sakkunnig företrädare i kapitlet och sålunda även kapitlet såsom domstol utan rättsbildad bisittare. Ett kännbart och ofta påtalat missförhållande i det nuvarande systemet skulle alltså få kvarstå oavhjälpt till men för verksamheten.

2. Behovet av juridisk-administrativ representant bör tillgodoses genom annan jurist än stiftssekreteraren.

Man torde härvid tänka sig en domare, som skulle ha uppdraget såsom bisyssla. Man förbiser dock det kända faktum, att det kyrkliga rättsområdet är ett specialområde, för vilket domstolsjuristen och annan »allmän»-jurist i regel står främmande, samt förglömmer desslikes, att de rent juridiska domkapitelsmålen äro ett ringa fåtal gentemot den stora massan av juridiskt-administrativa uppgifter, i vilka en sådan jurist saknar insikt och förfarenhet. På förhand kan ock förutses, att en dylik bisittare omöjligen skulle kunna följa med förvaltningsbestyrelsen ävensom att vinsten för arbetet av hans ledamotskap skulle bli skäligen ringa. Vilande på en uppenbarligen felaktig utgångspunkt måste därför förslaget om sådant ledamotskap utmönstras såsom alldeles oändamålsenligt.

3. Såsom tjänsteman hos domkapitlet må stiftssekreteraren icke vara ledamot av kapitlet.

Invändningen kan skenbart ligga nära till hands, stödd på den vanemäsiga föreställningen om domkapitelsuppdraget såsom en ren bisyssla samt om gränsskillnad mellan ledamöterna såsom beslutande och tjänstemännen såsom arbetande krafter vid domkapitlet. Bakom resonemanget torde ock ligga en överdriven misstänksamhet mot tjänstemannainflytandet över huvudtaget och speciellt såsom faktor i domkapitelsarbetet, varjämte i något enstaka fall torde kunna spåras klerikal maktlystnad.

En felsyn föreligger här, vilket framgår, om man närmare eftertänker vilka uppgifter huvudsakligen tillkomma ett domkapitel. Svaret blir obetingat — såsom ock H. H. Ärkebiskopen i yttrandet över det framlagda lagförslaget om domkapitel framhållit — »att domkapitlens uppgift sedan rätt lång tid tillbaka de facto betraktats och behandlats såsom innebärande funktioner av alldeles övervägande administrativ och juridisk formell art». Någon ändring beträffande denna sida av domkapitelsarbetet torde ej vara ifrågasatt enligt det nya organisationsförslaget. Domkapitlen framstå alltså på det hela taget såsom lokala förvaltningsorgan i paritet ungefär med länsstyrelserna. Då vid dessa vederbörande chefstjänstemän ha medinflytande på ärendenas avgörande och då detta system fungerat utmärkt, kan man fråga sig vilket sakligt hinder skulle förefinnas mot förlänande åt en domkapitelstjänsteman av liknande ställning vid domkapitlet. Tvärtom torde, såsom av skäl, anförda å sid. 6 härovan framgår, det innebära en värdefull fördel för själva arbetet, att en av domkapitlets ledamöter är en aktiv arbetande kraft å expeditionen liksom det ock kan vara till gagn att bland ledamöterna ha en förbindelselänk mellan kapitlet och expeditionen.

Kritiken är ock ensidig. Den blundar för det faktum, att även domprosten, liksom även den avsedda nya representanten för prästerskapet i kapitlet, är kapitlet underställd tjänsteman med en nästan starkare poängterad underordnad ställning, då han såsom kyrkoherde sorterar under domkapitlet och är underkastad dess kontroll. Han är mera påtagligt på en gång både ledamot och underordnad tjänsteman, medan stiftssekreteraren, vars arbete ju är ett led i själva stiftsstyrelsearbetet, efter beviljat ledamotskap icke längre skulle framstå såsom tjänsteman utan allenast såsom heltidsarbetande domkapitelsledamot.

Stiftssekreterarens ledamotskap skulle alltså absorbera hans tjänstemannaställning. Liksom i andra kollegiala verk — t. ex. vid hovrätterna, kammarkollegium m. fl. — ledamöterna, fastän de arbeta såsom anställda vid verket, uteslutande anses såsom ledamöter, så bleve även förhållandet med stiftssekreteraren, och några speciella svårigheter på grund av hans tjänsteställning torde lika litet här som där uppstå. Den framförda kritiken har icke insett det förändrade läget i berörda hänseende och vilar alltså på en felaktig utgångspunkt. En invändning, att stiftssekreterarens dubbelställning framträder vid avgörande av ärenden enligt § 16 i lagen om domkapitel — alltså av biskopen med stiftssekreteraren såsom föredragande — har så till vida fog för sig, att reservationsrätt för stiftssekreteraren bör där uttryckligen angivas. Då torde ställningen bli liknande landssekreterarens respektive landskamrerarens såsom föredragande och i vissa fall beslutande.

För närvarande torde domkapitlet förete den egendomligheten bland de kollegiala verken, att ingen av dess ledamöter — rätteligen ej heller biskopen — är en vid verket anställd arbetskraft, vilket i detta sammanhang förtjänar särskilt beaktande.

Den såsom motskäl framförda anmärkningen, att *domkapitlet har att utfärda tjänstgöringsbetyg för stiftssekreteraren*, gäller i lika mån beträffande domprosten och den valde prästerlige representanten samt saknar här som där betydelse. Sådana tjänstgöringsbetyg utfärdas ju ytterst sällan och vederbörande deltagar då icke i ärendets behandling. Man torde därför icke på allvar kunna anföra denna bagatellartade omständighet såsom hinder för en av förhållandena i övrigt starkt påkallad anordning.

4. *Stiftssekreteraren skulle bli för »mäktig» såsom domkapitelsledamot.*

Denna invändning förefaller även utan närmare granskning illa genomtänkt. Självklart kan det aldrig innebära ett fel — en diskvalifikationsgrund — att ha stora kunskaper och erfarenhet för ett uppdrag. Då stiftssekreterarens inflytande skulle härröra just från sådana egenskaper, kan hans inflytande uppenbarligen ej bli till skada för verksamheten utan tvärtom till stort gagn. Felet skulle ock i stället ligga i de övriga ledamöternas för ringa kvalifikationer för uppdraget — en brist i den nuvarande organisationen, som det nya förslaget avhjälper genom ledamöter, bättre rustade med erfarenhet och kännedom om det specialområde, som domkapitelsarbetet avser. Väl torde stiftssekreteraren såsom arbetskraft vid domkapitlet komma att vara bäst insatt i huvudparten av ärendena men då han representerar den *objektiva*, administrativa och juridiska sakkunskapen lära farhågorna för obehörigt tjänstemannainflytande vara helt ogrundade. Se vidare härom ovan sid. 6.

5. *Ingen garanti finnes för stiftssekreterarens personliga lämplighet för uppdraget.*

Det har framhållits, att man icke av stiftssekreteraren skulle kunna kräva

samma kvalificerade behörighet beträffande »nit och insikt i det kyrkliga församllivets» som av domkapitlets övriga ledamöter.

Frånsett den omständigheten, att vid tillsättandet av stiftssekreterare-tjänsten hänsyn bör och kan tagas till hans personliga lämplighet för domkapitelsuppdraget, måste härutinnan jämväl uppmärksammas, att stiftssekreterarens ledamotskap i första hand ej är motiverat av församllivets utan av det juridiskt-administrativa domkapitelsarbetets intresse. Han har i domkapitlet en specialuppgift att fylla, för vilken behovet av ovanberörda kvalifikationer för övriga domkapitelsledamöter ej gör sig så starkt gällande och därför kan i motsvarande mån eftersättas.

Den invändningen har framställts, att inom stiftssekreterarekåren finnas personer, som skulle vara för svaga för att uppflyttas till ledamöter av domkapitlet. Om detta påstående skulle ha fog för sig, kan ju den anordningen vidtagas, att någon allmän uppflyttning av de nuvarande stiftssekreterarna ej äger rum, utan bör efter prövning — eventuellt sedan de förändrade tjänsterna ledigförklarats — avgöras, vilka skola uppflyttas. De övriga kunde kvarstå å övergångsstat, och nyorganisationen beträffande sådant domkapitel ej i dess helhet träda i kraft, förrän efter stiftssekreterarens avgång från tjänsten. En liknande anordning förekom vid omorganisationen av adjunktstjänsterna vid folkskoleseminarierna till lektorstjänster.

En tillfällig tjänstinnehavares kvalifikationer kan givetvis icke få utöva inflytande på organisationsfrågans lösning. I så fall föreligger en ologisk — men tyvärr vanlig — sammanblandning av person och sak, som skadar det sakliga avgörandet. För sakfrågans riktiga avgörande bör man därför strängt skilja på person och sak.

6. Domkapitlet kan icke disciplinärt inskrida mot stiftssekreteraren.

Invändningen är grundad dels på missförstånd om lagförslagets föreskrifter i ämnet, vilka icke innebära någon ändring av nuvarande ansvarsbestämmelser utan avse beivrande av varje tjänstefel inför hovrätt, dels ock på den under punkt 3 här ovan påpekade missuppfattningen om tudelning av stiftssekreterarens ställning såsom både ledamot och tjänsteman, under det att han efter beviljat ledamotskap skulle helt intaga ledamotsställning. Såsom vilande på oriktiga förutsättningar saknar därför ifrågasvarande invändning all betydelse.

7. Stiftssekreteraren skulle inträda såsom ledamot av domkapitlet endast vid behandling av visst slags ärenden.

En sådan anordning är både sakligt omotiverad, då stiftssekreterarens insikt omspannar hela förvaltningsområdet i större utsträckning än någon annan ledamots, och opraktisk, då det kan ställa sig svårt att uppdraga bestämda gränslinjer.

Allmänna anmärkningar mot sakkunnigeförslaget, vilka beröra stiftssekreterarens ställning.

1. Domkapitlets byråkratisering.

Från något håll har såsom en stor svaghet i det framlagda förslaget framhållits, att de sakkunniga icke upptagit till ingående prövning anordningar, varigenom själva grunderna för domkapitlets arbete skulle mera väsentligt omdanas. Härvid har ifrågasatts, att bisysslosystemet skulle beskäras och de blivande domkapitelsledamöterna få specialisera sig på var sin grupp ärenden och för dessa bli föredragande.

En grundligare granskning av sakkunnigeförslaget lär emellertid ge till resultat, att denna synpunkt vunnit tillräckligt beaktande. Alldeles övervägande antalet ärenden äro av juridisk-administrativt slag. För dessa läm-
par sig ovedersägligen stiftssekreteraren bäst såsom föredragande och an-
svarig representant i domkapitlet — såsom de sakkunniga ock föreslagit.
För andra, mera kyrkligt betonade ärenden synes förslaget, om det ej av
undertecknad missuppfattats, räkna med domprostens arbetskraft i större
utsträckning än hittills ävensom med den valde prästerlige ledamotens in-
sats. För skolärenden skulle den skolsakkunnige såsom föredragande anlitas.
Även om man helst säge, att skolärendena finge särskild representant bland
ledamöterna, så torde man, efter prövning av frågan i verklighetens belys-
ning, tryggt kunna påstå, att det ovan åsyftade behovet av fackföredra-
gande ledamöter blivit väl tillgodosett i de sakkunnigas förslag.

Ett längre gående behov av dylika fackledamöter förefinnes åtminstone
ännu icke. Med de vidgade uppgifter, som äro avsedda för de nya kapitlet,
kan man emellertid väl tänka sig ett framtida behov av domproststjänstens
förändring till en allenast domkapitelsarbetet avseende tjänst.

2. Skolärendenas representant.

Skolärendena böra helst representeras genom sakkunnig ledamot i dom-
kapitlet.

Detta är ett önskemål, som bör förverkligas, därest organisationen ej
därigenom sväller ut allt för mycket.

Kravet torde emellertid kunna tillgodoses även utan ökning av leda-
möternas antal genom att, om den s. k. lärde ledamoten intages i kapitlet,
denne, som i regel lär vara skolman, specialiserar sig på skolfrågorna.

Stiftssekreteraren representerar ock en grundlig förtrogenhet med skol-
ärendena. Annan tjänsteman vid domkapitlet kan ock få nämnda ärenden
såsom specialitet. Härigenom och då genom folkskolinspektörens yttranden
i samma ärenden, dessa kunna anses fackmässigt beredda samt skolöver-
styrelsens avgörande författningsenligt kräves, därest domkapitlet i viktigare
frågor vill frångå folkskolinspektörens mening, är realiter sådan garanti
skapad för dessa ärendens behöriga behandling, att kravet på särskild skol-
sakkunnig bland domkapitelsledamöterna ej gör sig så starkt gällande
— helst som dessa ärendens antal är ringa, cirka 10 à 15 procent. De sak-
kunnigas förslag om den s. k. skolföredraganden måste i varje fall under
sådana förhållanden vara tillfyllest.

3. Krav på ämbetsmannamässig organisation.

En viss tyngd ligger i den mot sakkunnigeförslaget framförda betänklig-
heten att förlägga avgöranderätten i rena förvaltningsangelägenheter och
judiciella mål till genom val utsedda ledamöter.

Häremot kan emellertid invändas, att domkapitlets nuvarande samman-
sättning av ämbetsmän ingalunda är, då flertalet ledamöter inneha upp-
draget såsom bisyssla, en bättre garanti för ett sakligt avgörande av ären-
dena än den föreslagna nya sammansättning, som tvärtom på så sätt inne-
bär en större garanti i berörda hänseende, att en tjänsteman av facket får
deltaga i besluten, samt att även med den nya sammansättningen ämbets-
männen äro i majoritet i förvaltningsorganisationen. Blir däremot stifts-
sekreteraren ej ledamot av domkapitlet, är ifrågavarande invändning väl
grundad. I avsaknad av representant för de juridiskt-administrativa ärendena
finnes då ingen säker garanti för ett behörigt avgörande av berörda ärenden

— vilka dock procentuellt uppgå till c:a 80 à 90 procent av arbetsmängden. Att tillskapa en sådan organisation måste innebära ett uppenbart konstruktionsfel, som kan få skadliga verkningar. Stiftssekreterarens ställning som föredragande med reservationsrätt är icke en tillräcklig säkerhetsanordning av skäl, som tidigare (å sid. 5) andragits. Tilläggas kan att denna ställning är en halvmesyr och att svårigheter på sina håll torde förefinnas att utöva reservationsrätten. Ställningen ger ett för svagt underlag för hävdande av en självständig mening om så för ett sakligt avgörande skulle påfordras.

Även om man villigt erkänner den uppoffring av tid och intresse, som i enstaka fall domkapitelsledamöter ägnat domkapitelsuppdraget och den värdefulla insats i verksamheten, som därav framgått, så kan det bland de med förhållandena förtrogna icke råda mer än en mening därom, att den nuvarande domkapitelsorganisationen är alldeles otjänlig och i största behov av grundlig reformering. Därom behöver ej vidare ordas. Denna åsikt överensstämmer även helt och fullt med den allmänna meningen, som länge ansett organisationen alldeles föråldrad och genom de tid efter tid framställda reformförslagen krävt dess förnyelse. Att trots organisationens bristfälligheter densamma ändock fungerat någorlunda tillfredsställande är enligt min mening att tillskriva en lojal och intresserad tjänstemannakår. Där det brustit på den punkten, har det ock gnisslat betänkligt.

Den välvilliga inställning, som pressen intagit till de sakkunnigas omorganisationsförslag, bekräftar ock såväl, att tiden är mogen för omdaningens verkställande som ock att samma förslag motsvarar tidens krav. Om man än på enstaka punkter kan hysa mot förslaget avvikande meningar — såsom om antalet ledamöter, valprincipen m. m. — så är dock behovet av reformering så trängande och förslagets företräde framför den nuvarande organisationen så påfallande stort, att en reform på den sålunda lagda grundvalen framstår såsom en nödvändighet.

Uppsala den 24 oktober 1935.

J. WALTERSSON.

Stiftssekreterare.